

קובץ

הערות וביאורים

בתורת כ"ק אדמו"ר שליט"א



בפש"מ, רמב"ם, נגלה וחסידות



פרשת חקת

חג הגאולה י"ב י"ג תמוז

גליון ל"ו (תרל"ד)

יוצא לאור על ידי

תלמידי בית המדרש דמוסד חינוך אהלי תורה

ברוקלין, ניו יארק

417 טרוי עוועניו

ה' תהא שנת נפלאות בכל

שנת הצד"ק לכ"ק אדמו"ר שליט"א

שנת חמשת אלפים שבע מאות וחמישים ושתיים לבריאה

פרשת חקת

חג הגאולה י"ב י"ג תמוז

ה' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה לכ"ק אדמו"ר שליט"א

תוכן הענינים

שיחות

4 ניתן רשות לרופא לרפאות

אגרות קודש

- 5 נשים בברכת המפיל וברכות השחר
 6 ברכות השחר אם הוה זמן גרמא
 7 ברכת המפיל אם שייך גם ביום
 7 ברכת המפיל משום מנהגו של עולם
 9 מצוה המוגבלת לזמן מצד המציאות

חסידות

10 קוב"ה ושכינתו

נגלה

- 12 בדין "תשבו כעין תדורו"
 13 ברכת מעין שלש

ש י ח ו ת

ניתן רשות לרופא לרפאות

הת' מרדכי גורארי

- תלמיד בישיבה -

בהמשך למה שכתבתי בגליון העבר (ע' 40), יש לעיין ממ"ש הרמב"ם, דהורג את הטריפה פטור מדיני אדם, "וכל אדם בחזקת שלם והורג נהרג עד שיוודע בודאי שזה טריפה ויאמרו הרופאים שמכה זו אין לה תעלה באדם ובה ימות" דלכאורה מוכח דע"פ הלכה יש כח לרופאים לפסוק על אדם שימות ממכה מסויימת, עיי"ש.

הנה כעת נראה לומר בזה, מיוסד על האיגרת אותה הביאו המערכת, באגרות קודש חט"ו ע' קפז', דלאחרי שהביא כ"ק אד"ש פתגם אדמו"ר הצ"צ כותב שם בהמשך הדברים וזל"ק "והלואי יהיו חזקים בבטחונם בבורא עולם ומנהיגו המשגיח על כאו"א בהשגחה פרטית, שבעתיד הקרוב יווכחו במוחש ששקר דברי הני"ל" עכ"ל.

הרי ברור מדבריו הקדושים שהוסיף "והלואי יהיו חזקים בבטחונם וכו'" דמדובר על מדת הבטחון בהקב"ה שהוא משגיח עליהם, שבקרוב, ועי"ז דוקא יווכחו במוחש, ששקר דברי הרופא.

דבנוגע למדת הבטחון, ביאר כ"ק אד"ש בארוכה, בלקו"ש פרשת שמות תנש"א, שהבטחון עצמו וזה שהוא "טראכט גוט", זה עצמו פועל הרפואה וכדומה, "זיין גוט". דמכיון שהוא סומך לגמרי על הקב"ה, אף שבדרך הטבע נראה להיפך, ועד כדי כך שאין בלבו דאגה כלל, והוא בוטח (שבטוח) שיהי טוב, זה גופא מביא שהקב"ה ינהיג איתו באופן כזה למעלה מדרך הטבע לגמרי, אף שאין מקום כלל לזה בדרך הטבע, עיי"ש בארוכה.

דעפי"ז מובן, דבלי הבטחון הרי יש מקום שהקב"ה יתנהג עמו ע"פ (כללי) הטבע, ורק ע"י הבטחון משנים, ואכן מהפכים

את זה לגמרי, עד שאין מקום כלל לכללי הטבע, ולדברי הרופא, ואדרבה, שבטח יה"י להיפך לגמרי מדרך הטבע.

וזהו הכוונה שאסור לפעול נמיכת הרוח, דאדרבה יתחזק בבטחון, דאז ע"פ תורה אין להתחשב כלל עם דברי הרופאים.

אשר עפ"י מובן פסק הרמב"ם דהורג טריפה פטור דמזה גופא שלא נתרפא ממכה הנ"ל ומת (נהרג) קודם הרפואה, הרי מוכח שלעת עתה ה"י ההנהגה אתו בגדרי הטבע, ולכן ע"פ תורה יש מקום לחו"ד הרופאים, משא"כ ע"י מדת הבטחון מהפכים את זה לגמרי, וכלשון כ"ק אד"ש באיגרת הנ"ל "שבעתיד הקרוב יווכחו במוחש ששקר דברי הנ"ל". ויה"י שבקרוב ממש נזכה ליווכח במוחש — ובפרט ע"י הבטחון גמור שיש לעם ישראל בכלל, ואנ"ש והתמימים בפרט — בהרפואה שלימה, ומלך ביופיו תחזינה עינינו, תומ"י ממש.

א ג ר ו ת ק ו ד ש

נשים בברכת המפיל וברכות השחר

הרב אברהם יצחק ברוך גערליצקי
- ר"מ בישיבה -

באגרות קודש ח"י"ט ע' שפ"ט כתב כ"ק אדמו"ר שליט"א וזלה"ק: ובאותו ענין: דהאחרונים לאו"ח סרלי"ט (פרמ"ג ועוד) כתבו שברכת המפיל הוי דהזמן גרמא - וצע"ג, דא"כ כל ברכות השחר דינן כן (ראה בש"ס ברכות ס"ב ובראשונים דבסדר אחד זא"ז באות כולן). והרי בברכות השחר הקפידו נשים, ואפילו על אחת מהן וכידוע השקו"ט בברכת שלא עשני כו' עכלה"ק.

והנה לכאורה יש לפרש הצע"ג בבי' אופנים: א) הקושיא היא בהא דסב"ל דנשים אינן מברכות ברכת המפיל משום דהוה זמן גרמא, כי אף שהם חיובים שהזמן גרמא מ"מ ודאי נשים מברכות ברכת המפיל כמו שמברכות ברכות השחר כיון דאין לחלק ביניהם. ב) דאיך אפ"ל דברכת המפיל הוה זמן גרמא, דא"כ גם

ברכת השחר הוה זמ"ג דאין לחלק ביניהם, וכיון דהקפידו הנשים בברכות השחר מוכח דאינם חיובים שהזמן גרמא, ולפי אופן האי צריך ביאור דאם באמת הם חיובים שהזמן גרמא למה נשים מברכות? ולפי אופן ה"ב צ"ב דלמה באמת נימא דאינם חיובים שהזמן גרמא, והרי ברכת המפיל שייך רק בלילה, וברכות השחר שייך רק ביום?

ברכות השחר אם הוה זמן גרמא

ועי' משנה ברורה סי' ע' סק"ב שכתב וז"ל: ולענין ברכות השחר [אם נשים חייבות] לכאורה תלוי זה אם נימא דהברכות האלו יש להם זמן, עי' לעיל סו"ס נ"ב במשנה ברורה וביאור הלכה וצ"ע [שהביא שם דעות בנוגע לזמן ברכות השחר אם זמן עד ד' שעות או עד חצות או כל היום] ומסתימת לשון הטושי"ע בסי' מ"ו סעי' ד' ובפרט מהלבוש שם עיי"ש, משמע דמברכות ברכות השחר כמו אנשים כו' עכ"ל. [כוונתו בזה למשי"ש "והנשים מברכות שעשני כרצוני" דלשון זה מורה דחייבות, כמ"ש השו"ע לשון זה גם לענין ברכת התורה (סי' מ"ז סעי' י"ד) וכוונתו שם לחיובא עפ"י דעת האגור שם] הרי שבאמת מסתפק לומר גם בנוגע לברכות השחר דנשים אינן חייבות משום דהוה זמ"ג.

אבל בשו"ת יחיה דעת (ח"ד סי' ד') האריך להוכיח שזמן ברכת השחר נמשך כל היום ולפי דעת כמה מהאחרונים אם שכח לברך ברכות השחר ביום יכול לברך גם בלילה שלאחריו עד שילך לשכב, דלפי"ז נמצא דברכות השחר נוהגות הן ביום והן בלילה וא"כ בודאי אינו זמן גרמא, וממשיך דבשו"ת רב פעלים (ח"ב או"ח סי' ח') הוכיח מדברי האריז"ל שאין לברך ברכות השחר אלא עד סוף היום ולא בלילה שלאחריו, (וראה גם בספר מנהגים יוהכ"פ, שאין מברכים ברכת שעשה לי כל צרכי במוצאי יוהכ"פ), וא"כ שוב ה"ז זמן גרמא כיון דאינו נוהג אלא ביום, אלא דזה אינו שהרי מבואר במחזור ויטרי (סי' מ"ו עי' כ"ה) ובתשובת הרא"ש (כלל ד' סי' א') שהמשכים לקום קודם עמוד השחר יכול לברך כל ברכות השחר, (ובטושי"ע סי' מ"ז הביאו זה להלכה, וכן בשו"ע אדה"ז שם סעי' ט'), הרי דשייך לברך ברכות השחר גם בלילה וא"כ בודאי אין זה זמ"ג עיי"ש בארוכה, וכן בשו"ת יביע אומר ח"ה סי' י'.

ולפי דבריו שברכות השחר אינן זמן גרמא נמצא כאופן ה"ב הני"ל, אבל לפי"ז אכתי יליע בנוגע לברכת המפיל, [שמברכת השחר הוכיח כ"ק אדמו"ר שליט"א לברכת המפיל כני"ל] דלמה אין זה זמן גרמא, והרי בפשטות ברכה זו היא רק **בלילה**.

ברכת המפיל אם שייך גם ביום

וראה מאירי ברכות ס"ב אחר שמביא שם דין ברכת המפיל כשנכנס לישון ודין ברכת אלקי נשמה כשמתעורר משנתו כתב וז"ל: יש מי שאומר שלא נתקנו ברכות אלו אלא פעם אחת ביום והוא בזמן שכיבה וקימה לרוב העולם, אבל אם ישן ביום אי"צ לברך שלא על מעשה של עצמו נתקנה אלא על נוהג שבעולם שדרכן לשכב בלילה ולעמוד ביום, ויש חולקים בדבר. עכ"ל, ומ"ש "ויש חולקים בדבר" משמע דקאי הן על ברכת אלקי נשמה והן על ברכת המפיל דאפילו כשהולך לישון ביום מברך ברכת המפיל וכשמתעורר מברך ברכת אלקי נשמה, דלפי דיעה זו מובן בפשטות דברכת המפיל אינו זמן גרמא כיון דנוהג גם היום.

אבל ע"י רמב"ם (הל' תפלה פ"ז ה"א) שכתב: "כשיכנס אדם למטתו לישון **בלילה** מברך כו' המפיל חבלי שינה כו"י הרי דדיק לכתוב "בלילה" דסב"ל דברכה זו נוהגת רק בלילה, וכ"כ בהדיא בכלבו (סי' כ"ט) דברכת המפיל היא רק בלילה, דהר"ם ה"י נוהג כששכב עצמו לישון ביום לקרא ויהי נועם "ויאמרו אומר ברכת המפיל" עיי"ש, וכ"כ בסי' ארחות חיים (להרא"ה מלוניל) דין ק"ש סמוך למטתו דין א-ב. והטעם בזה הוא כמ"ש המאירי שלא על שינה של עצמו נתקנה הך ברכה אלא על **מנהגו של עולם** שדרכם לישון **בלילה**.

ברכת המפיל משום מנהגו של עולם

וע"י באליה רבה סי' רל"ט (אות ג') שהביא מקשים דלמה מברכים ברכת המפיל על השינה, מאי שנא מסוכה דאין מברכים לישב בסוכה על שינה משום דדילמא לא יישן וא"כ מאי שנא הכא? ותירץ בתירוץ ה"ב דברכת המפיל נתקנה על **מנהגו של עולם** כמו ברכת הנותר לשכוי בינה, ואפילו לא יישן מברך עיי"ש, היינו דאפילו לפועל לא ישן אינה ברכה לבטלה, כיון שנתקנה על מנהגו של עולם שישנים בלילה, וע"י גם בסי' פתח הדביר או"ח שם סי' רל"ט סעי' ג' שהאריך בכל זה דברכת

המפיל היא ברכת ההודאה על טבע השינה ההכרחית לקיום האדם דאי אפשר שלא ישן ג' ימים או שהוא ברכת השבח על מנהגו של עולם כו' ולכן פסק שם דאפילו אם אחר שבירך ברכת המפיל קם והלך בחוץ והסיח דעתו מהשינה, מ"מ אין ברכתו ברכה לבטלה, וגם אינו צריך לברך אח"כ שנית עיי"ש בארוכה, וכן בשו"ת ציץ אליעזר ח"ז סי' כ"ז, וראה גם בסי' אמרי דוד ח"א סי' י"ב. דמכל זה מובן דחייב ברכה זו היא רק **בלילה** כיון דנתקנה משום מנהגו של עולם, ועי' גם בהפרדס (מני"א תשי"כ סי' צ"ו) מ"ש בזה, ולהרב הכותב שם כתב כ"ק אדמו"ר שליט"א מכתב הני"ל, וכתב לו כ"ק אדמו"ר שליט"א בענין זה וזלה"ק: ויעויין בזה אשל אברהם (להגה"צ מבוטשאטש) לאו"ח סרלי"א ורל"ט שהאריך, הובא בקיצור בארחות חיים החדש סרל"ט, עכלה"ק, ושם ג"כ מסיק שברכת המפיל שייך רק בלילה.

ואף דבשו"ת פרי השדה (ח"ב סי' ל"א) נסתפק במי שניעור כל הלילה ורק אחר שעלה השחר הוא הולך לישן אם יברך ברכת המפיל, ומביא דברי האליה רבה הני"ל שנתקנה משום **מנהגו של עולם**, שלפי זה מובן שלא יברך על שינה של יום כיון שאינו מנהגו של עולם, אלא שהוא עצמו מקשה ע"ז דא"כ למה אינו מברך ברכת המפיל גם כשאין דעתו לישן כלל, כמו בברכת השחר שמברכין אותן אפילו לא נתחייב בהן כמ"ש הרמ"א בסי' מ"ו, וכן מקשה מנוסח הברכה **"על עיני"** וכו', דמשמע דמברך על שינת עצמו ולא על טבע העולם? הנה כבר תירץ בזה בסי' שבילי דוד או"ח (כללי ברכות פ"א אות ג') דכיון דתיקנו בו תפלה ובקשה אין מקום לתפלה זו רק כשגם הוא צריך לבקשתו כו' עיי"ש.

גם אפשר לומר עפ"י מ"ש בשטמ"ק ברכות שם בשם הראב"ד (חידושי הריטב"א שם) דאינו מברך אלו הברכות אלא בשחרית אבל ישן ביום אפילו הרבה כעין בלילה אינו מברך מהן כלום, שלא נתקנו על הנאת עצמו **בלבד**, אלא על נוהג שבועלם ג"כ, דמשמע מזה דתרווייהו איתנהו ב"י, היינו דבעינן שיישן בשעה שכן **מנהגו של עולם**, וגם בעינן **שינת עצמו**, ולכן שפיר מברך **"על עיני"** ומברך רק אם דעתו לישן, (ולפי"ז לכאורה אין לתרץ קושיית האליה רבה הני"ל כתירוצו ה"י הני"ל דאפילו אם אינו ישן שפיר מברך, אלא צריך לתרץ כתירוצו הראשון דבסוכה חיישינן טפי שלא ישן כיון שאינו רגיל כו'). עכ"פ יוצא מכל זה דברכת המפיל שייך רק **בלילה** וא"כ לכאורה הי"ז

חיוב שהזמן גרמא ואיד הוכיח כ"ק אדמו"ר שליט"א מברכת השחר לברכת המפיל. שכמו שנשים מברכות ברכת השחר מברכות ברכת המפיל, הרי לפי הנ"ל יש לחלק ביניהם?

וילייע כשמתחיל לישן ביום וכוונתו להמשיך בשינה זו גם בלילה אם יברך ברכת המפיל לפני שינתו ביום או לא? ולכאורה י"ל דאינו מברך כיון דעל השינה שאחר ברכתו לא תיקנו ברכת המפיל כנ"ל, במילא אין זה מועיל לשינת הלילה, ועי"ד מ"ש בסי' בכורי יעקב (הל' סוכה סי' תרל"ט ס"ק כ"ב) דאם קידש ערב חגה"ס מבעוד יום ובירך גם לישב בסוכה, אף שממשיך לאכול בלילה צריך לחזור ולברך לישב בסוכה בלילה, כיון שבשעה שבירך לא מטא זמן חיובא במילא אינו מועיל לזמן חיובא עיי"ש, ועד"ז אולי אפ"ל הכא, וילייע).

מצוה המוגבלת לזמן מצד המציאות

ואולי אפ"ל עפ"י דברי הטורי אבן הידועים (חגיגה כב), מובא גם בתוס' רע"א ריש מס' בכורים שהקשה דלמה נשים חייבות במצוות בכורים והרי אין מביאין אלא מעצרת עד חנוכה וא"כ ה"ז מ"ע שהזמ"ג? ותירץ דמ"ע שהזמ"ג הוא רק כאשר גוף המצוה שייך לקיים לעולם, ומ"מ הגבילה התורה קיום זה לזמן מסויים דוקא כמו תקיעת שופר וכיו"ב, אבל בבכורים הא דמן חנוכה ואילך אינו מביא אינם מצד עצמו של הימים שגורם שאינם בני הבאה אלא דבר אחר גורם להם שאין מצויין ע"פ השדה עוד, ואילו היו מצויין עוד ע"פ השדה היו הימים ימי הבאה כו' לכן אין זה מ"ע שהזמן גרמא עיי"ש, היוצא מדבריו דאם הגבלת הזמן אינו אלא משום המציאות בעולם אין זה נחשב למ"ע שהזמן גרמא.

ולפ"ז אולי אפ"ל גם בענייניו הן בנוגע לברכת השחר והן בנוגע לברכת המפיל דהא שיש להם הגבלת זמן ה"ז משום דכיון שהן ברכות המיוסדות לשינה וקיימה, דהמפיל נתקנה בשביל השינה, וברכות השחר כשקם ונעשה כבריה חדשה, ולפי מנהגו של עולם זמן שינה היא בלילה וזמן קיימה היא ביום, ואם הי' מנהגו של עולם באופן אחר אה"נ שהיו מברכין אותן גם אז, לכן אין זה חיוב שהזמן גרמא כיון שהגבלת הזמן הוא משום מנהגו של עולם במילא נשים חייבות. (ואינו דומה לק"ש דהוה מ"ע שהזמ"ג כיון דק"ש שייך בכל היום ומ"מ הגבילה החורה

לקיום זה רק בזמן שכיבה וזמן קימה). ומובן מ"ש בהמכתב דאי נימא דברכת המפיל הוה חיוב שהזמן גרמא [אף שהגבלתו הוא מצד מנהגו של עולם] א"כ גם בברכת השחר כן כיון דבסדר אחד באו והם בגדר אחד. (אלא דלפי הנ"ל אכתי י"ל דברכת השחר שאני דשייך גם בלילה).

עוד אפ"ל לפי מ"ש הטור בסי' מ"ו שהביא בברכת השחר מאמר חז"ל דכל הנהנה מן העוה"ז בלי ברכה כו' עיי"ש, ולדבריו מסתבר שכן הוא גם בנוגע לברכת המפיל כיון שכנ"ל הם בגדר אחד, ובמילא מסתבר שגם נשים מחוייבות בהן כיון דגם בהן שייך דאסור ליהנות בלי ברכה וכו'. וראה שיחת ש"פ חיי שרה תנשי"א הערה 05-15 מ"ש בגדר ברכת השחר שיש חילוק מדעת הרמב"ם לדעת אדה"ז בשו"ע.

ח ס י ד ו ת

קוב"ה ושכינתו

הרב משה לברטוב

- תושב השכונה -

בספר המאמרים תשי"ז - תשי"ט (בלתי מוגה) הודפס מאמר של שבת מבה"ח אלול ה'תשח"י ד"ה ופרצת המיוסד על מאמר ושננתם גוי שבתורת שמואל תרל"ו ח"ב כפי שמציין בהערה של ההנחה.

ומבואר שם בהמשך הענין בביאור ענין ק"ש שזהו אותו הענין המדובר בפסוק לך הוי' הגדולה גוי', שבפ"י לך יש ב' פירושים, אי העלאה, שמדת הגדולה שבאין ערוך לגדולתו העצמית של הקב"ה עומדת בביטול - לך - לעצמות, וכמו"כ שאר המדות. ופי' השני (שע"ז) נעשה ונפעלת המשכה מעצמות למדת הגדולה ושאר מדות.

וממשיך שזהו ג"כ בק"ש בפסוקי שמע וברוך שם, שתחלה עומדים (המדות), שבפסוק שמע יש וי' תיבות, וי' מדות, וברוך שם קאי על מלכות) בהעלאה ואח"כ נעשה המשכה. וזהו כללות

ענין הק"ש לפעול היחוד בהמדות עם עצמותו ית', בב' האופנים, העלאה והמשכה.

וממשיך שזהו כללות ענין התוהמ"צ לפעול היחוד. ומקשה הלא ארז"ל לכולם יש בן זוג ולי אין בן זוג, ומה שיך ענין היחוד, ומהו הפירוש של לשם יחוד קוב"ה ושכינתו.

ומתרץ, שקוב"ה קאי על סוכ"ע, ושכינתו על ממכ"ע, וגם סוכ"ע באין ערוך להעצמות ושניהם בהארה לבד "ואי לזאת צריך לפעול יחוד קוב"ה ושכינתו והוא יחוד האור שמתלבש בעולמות עם האור שלמע' מעולמות" וזהו ג"כ יחוד הוי' ואלקים. ע"כ בנוגע לענינו.

והנה במאמר דתרל"ו אומר ברור וז"ל "אך באמת עצמות אוא"ס הוא יחיד ומיוחד ואינו שיך לומר שם בחי' יחוד כלל, ומה שאומרים יחוד קוב"ה ושכינתו זהו בבחי' סובב וממלא", עיי"ש. ולפי זה קשה למה מביא זה בהמאמר שהרי לכאוי זהו, אדרבא, סתירה להמדובר לעיל, שעיי' ק"ש (או יותר מדויק, ענין ק"ש הוא) (העלאה ו)המשכה של (ל) עצמות אוא"ס (מ)לכחי גדולה. אך בהמאמר דתרל"ו אין קורא זה בשם יחוד, רק שמבאר שיש דוגמא לענין הק"ש (להמשכת עצמו בהמדות) בכל מצוה, שממשיכים מסוכ"ע לממכ"ע, ושם, אצל מצות זה נקרא יחוד משא"כ בק"ש לא נמצא שיקרא בשם יחוד, ובמילא אין הקושיא שמקשה "איך שיך יחוד הלא אין לי בן זוג" שבאמת אין זה נקרא יחוד (שגם שזהו ג"כ ענין אחד שבק"ש).

אך בהמאמר דתשי"ח קורא את ההמשכה מעצמות להמדות בשם יחוד. וע"ז מביא הדוגמא מכל מצוה ומצוה. וקשה קושייתו איך שיך יחוד אצל עצמות אוא"ס הלא לי אין בן זוג כו'. ועוד צריכים להבין, איזה דוגמא היא מיחוד שנעשה ע"י המצות, יחוד קוב"ה - סוכ"ע, ושכינתו - ממכ"ע, להיחוד שנעשה לאוא"ס עם המדות. אך העיון הלו הוא גם בתרל"ו. וצ"ל שהדוגמא היא שכן הוא בכל המצות בזעיר אנפין, ולא ממש כמו בק"ש.

נ ג ל ה

בדין "תשבו כעין תדורו"

הרב מנחם מענדל פרידמן

— תושב השכונה —

ראיתי בספר "שי לצדיק" (שיו"ל לאחרונה ע"י תלמידי ישיבת תות"ל בקרית גת אה"ק) שכתב ראש הישיבה הרה"ג הרה"ח וכו' משה הבלין שיחי לבאר המח' דרבנן ור"א בסוכה כ"ז, א', דאליבא דרבנן התדורו מלמד שכל המצוה לעשות את הסוכה כדירה, ולכך כפי שבדירה אי בעי אכיל אי בעי לא אכיל כך בסוכה, משא"כ לר"א המצוה היא ישיבה בסוכה ועל כך בא התדורו שצריך לשבת באופן כזה כמו שיושבים בדירה וכמו שבדירה בדרך כלל אוכלים אי ביום וא' בלילה כך בסוכה —

ויש להעיר דסברתו בשיטת רבנן דהחויב דתשבו כעין תדורו הוא לעשות את **הסוכה עצמה** כדירתו מבואר ממאמר ד"ה נשא תשמ"א דמבאר מנהג נשיאי חב"ד שהיו אוגדים לבדם את הלולב ועשו את זה בסוכה בערב החג כי זהו"ע **דלעשות** סוכה, דאף דקיום מצות ישיבה בסוכה היא אחרי שקיעת החמה דט"ו תשרי, אבל מ"מ לפני"ז הרי עשיית דבר שרגילים לעשותו בבית היא התחלת עשיית תדורו, שעושה שהסוכה תהי' מציאות של דירה, ומוכח מזה דשייך הענין דתשבו כעין תדורו לפני החג, ועכצ"ל שהכוונה היא לעשות את **הסוכה עצמה** לדירה.

(אח"ז ראיתי בגליון העו"ב דחגה"ס תשמ"ז שהרב הבלין בעצמו הביא מאמר הנ"ל דתשמ"א, וכתב לבאר דלגבי נשיא ואדם חשוב **מוכרח** שיעשה בעצמו פעולה של **"לעשות** סוכה" לפני החג שדוקא ע"י נק' הסוכה ראוי לדירתו, ועפ"ז כ' לבאר משה"ק בהמבואר בלקו"ש ח"כ עמ' 276 הע' 10 שרשב"י הפסיק מלימודו גם **לעשיית** סוכה ומשמע שם שזהו רק מטעמא דמצוה בו יותר מבשלוחו וחקי מהמבואר בקו"א להל' שבת סר"ג דמשו"ז לא היו מפסיקין מלימודם, וביאר ע"פ הנ"ל דאצל נשיא וכיו"ב צריך **לעשות** סוכה דווקא בעצמו ולא רק מטעמא דמצוה בו יותר מבשלוחו, דבלי"ז אי"ז נקי ראוי לדירתו, עיי"ש).

אבל צע"ק בכחנ"ל דבגמ' משמע דה"תשבו כעין תדורו" הוא רק בנוגע להאדם הדר, דהיינו שאופן ישיבתו בסוכה יהי כעין ישיבתו בדירה, אבל הסוכה עצמה צ"ל דווקא דירת עראי ולא קבע, (וראיתי בספר הנ"ל שדן בזה א' התמימים (עמוד 431 בהערה) ועפ"י מבאר שם המנהג דאין עושין רצפה מיוחדת לסוכה, דרצפה אי"ז מוסיף קביעות רק לגבי האדם הדר, אלא שזה נעשה חלק מהסוכה, ובמילא הרי"ז מוסיף קביעות גם בהסוכה עצמה ולכן אין נוהגין בזה, עיי"ש). ויש לחלק בזה, דהכוונה בהמאמר הוא שמכשיר את הסוכה בעיו"ט שיהי ראוי לדירה לגבי האדם אבל לא שהסוכה מצד עצמה יהי כדירה, וצ"ע.

ברכת מעין שלש

הרב משה לברטוב
- תושב השכונה -

בקיצור שו"ע עם פסקי אדמוה"י שהוציא לאור הרה"ח וכו' ר' לוי ביסטריצקי, בסי' נ"א סעיף ד' פוסק הקצש"ע שבאם אכל כחצי זית מפירות שמברכין לאחריהן על העץ וכחצי זית ממין שמברכין לאחריו על המח"י או כחצי זית פת שמברך לאחריהן בורא נפשות, וע"ז מעיר הרב ביסטריצקי שלדעת רבינו מברך לאחריהם מעין ג' ומציין בפ"ח סעיף ז'.

ושם כותב רבינו שאם אכל כחצי זית פת, וכחצי זית משבעת המינים, מברך לאחריהם ממין שלש.

וצ"ע איזה מעין שלש של ה' מינים של דגן או של פירות? ואיזה שייכות יש לברכת פירות על פת שיאמר על העץ? ולאידך גיסא איזה שייכות יש לפירות לעל המח"י?!

וחפשתי עד שמצאתי בסי' ברכת הנהנין מהרב יחיאל מיכל שטרן רב דשכונת עזרת תורה בירושלים ת"ו (נדפס בירושלים תשמ"ט). ושם בדף רמ"ח ואילך מביא מהקצש"ע ומראשונים ואחרונים ואח"כ בדף רנב עומד על דברי אדמוה"י הנל ומביא מקצות השלחן פי' נ"ט בבדי השלחן (סעיף יא) חקירה הנ"ל, (איזה נוסח בהברכה מעין ג' יברך), אח"כ מביא (הברכת הנהנין הנ"ל) מספרי "הליקוט" של שו"ע הרב" שיש טעות

הדפוס וצ"ל מחמשת המינים, אך מסיק שקשה לומר כן כי גם הדרך החיים כותב באותו לשון ומסיים "וא"כ אי אפשר לומר שיש ט"ס בשו"ע הרב וצ"ג".

עכ"פ לפלא שהרב ביסטריצקי מביא דברי אדמוה"ז בפשטות ולא מעיר כלום ע"ז.

ש ו נ ו ת

שיחה בשנת תרצ"ו

הרב משה לברטוב

- תושב השכונה -

בשיחת כ"ק אדמו"ר נבג"מ זי"ע בספר השיחות תרצ"ו - הש"ת, הנה בשיחת כ"ה שבט תרצ"ו חלק שני דף 112 נדפס וז"ל: "והנה אצלנו המנהג אשר בעת חגיגת הבר מצוה אומר הבר מצוה מאמר, כמו שנוזכר בשם רבינו. בפולין המנהג שאין מניחים לגמור המאמר, ומפסיקין באמצע בקריאת ברכת מזל טוב, וע"כ הנה הבר מצוה אמר לפני הסעודה המאמר וגמרו, עכשיו יאמר עוה"פ המאמר ויפסיקו באמצע.

ולא ראיתי שיפסיקו בברכת מזל טוב, ולא ראיתי אינו רא"י, אך גם בהמנהגים ליתא זה).

ולהעיר שנדפסו ב' שיחות מאותו יום (כ"ה שבט) שזהו הבר מצוה של נכדו. ובהערה 1 של שיחה הראשונה (המוגהת) מעיר ע"ז, שיש עוד שיחה. וצ"ע איך שיך זה, ואפשר שהראשונה המוגהת היא רשימה שמסר כ"ק אדמו"ר נבג"מ לתדפיס, כמו שה"י הסדר בשנים האחרונות בחיים חיותו בעלמא דין, שישנם רשימות כנ"ל. אך ראשית, על שיחות כאלו רשום שזהו רשימה, והשנית, בשנים הנ"ל (תרצ"ו) לכא"ו לא מצינו רשימות כאלו.

ואפשר שזהו ב' מסיבות באותו יום, והשיחה השני (ההנחה) היא רק כב' דפים, ושם מובא שכ"ק אדמו"ר אמר אז מאמר.

"יושבים", מזמן הצ"צ עד הבעש"ט?

שמואל קראוס

- תושב השכונה -

בקונטרס משיחת ש"פ מקץ ש.ז. הערה 69 הוזכרו ה"יושבים" ("זיצעריס") שהיו בליובאוויטש - עוד קודם התייסדות ישיבת תוו"ת "וגם בדורות שלפנ"ז", ובהערה נוספת, המפרשת את המשפט האחרון: אלו ש"בזמנו של הצ"צ".

במקורות ששם צויינה אגרתו של כ"ק אדמו"ר (מהרי"ץ) נ"ע, משנת תרפ"ח (אג"ק [ח"ב] ע' קז), בה מסופר על התייסדות "ישיבה" ע"י הצ"צ, בשנת תר"א, ומוזכר (בע' קח) ההבדל בין תלמידי ובין ה"יושבים": "בהיומן אשר לי, יחדתי פרק מיוחד בההבדל שבין "יושב" לתלמיד הישיבה, אשר כן הי' גם אצל רבינו בשנת תר"א-כ"ו שני מפלגות האי "תלמידים" והב' "יושבים"."

ה"יומן" המוזכר הוא חלק מן הרשימה שנכתבה באותה תקופה (שנת תרפ"ח) ונדפסה בלקו"ד ח"ד, והנוגע לעניינו (שם בע' 1373-5) מקורו בסיפורו של החסיד ר' שמואל הורביץ אשר "בנעוריו הי' נמנה בין היושבים בליובאוויטש אצל רבינו משנת תר"ח-תר"א", ובקצרה: לומדי הישיבה, כ-70 תלמיד, היו צעירים בני 14-20 בעלי כשרון בלימוד הנגלה, ולאידך היו לומדים פרק תניא "מזמן לזמן", לעתים רחוקות מאמר מיתורה אור' וגם לאמירת החסידות ע"י הרבי זכו להכנס רק בימים נוראים ובחגים. לעומתם הי' עיקר עיסוקם של ה"יושבים" - בדרך כלל אברכים אחרי חתונתם או חתנים - בעניני חסידות, אלא שגם בהם נמצאו שתי פלוגות: מהם עוסקים בלימוד ומתם, אלו שלא הצטיינו בלימודם, בשימוש זקני החסידים וכיו"ב. ברשימה זו לא נתפרש לאיזו מפלגה השתייך ר' שמואל הנ"ל, אך נתבארה מחתו: "יודע ספר להבינו היטב..." ומכאן אפשר ונשתייך לפלוגת המצטיינים בלימוד.

ואמנם נמצאנו מכאן למדים לפחות שמו של אחד ה"יושבים" בזמנו של הצ"צ, אלא שהזמן בו ה' הנ"ל "יושב" עדיין זקוק להבהרה:

ברשימה אחרת שנכתבה בשנת תרצ"ה (ונדפסה באג"ק ח"ג ע' שפז) הוזכרו "שנות ימי שבתו של החסיד ר"ש בישיבת בליובאוויטש משנת תרי"ג-תרי"ח" (ועל-פי רשימה זו הובא אצל אד"ש בלקו"ד ח"ג ע' 1036 הערה 2),

— כך שמלבד השינוי בשנות השהי' בליובאוויטש (שלא נראה שהיתה כאן החלפה בהעתקה, שכן ברשימה הראשונה: "בשלש השנים שישב ר' שמואל בליובאוויטש...", מתאים לתאריך תר"ח-תרי"א, ואילו בשני שהוזכרו בה השנים תרי"ג-תרי"ח: "במשך חמשת השנים ההם..." ועד"ז בנעתק לקמן) יש כאן גם שינוי מ"יושב" לתלמיד ה"ישיבה", וכך עוד שם (ע' שפה): "...מעת יסבו בליובאוויטש בישיבת הוד כ"ק אאזמו"ר אדמו"ר הרה"ק צמח צדק. . אשר ישב בתור תלמיד הישיבה יותר על חמשה שנים..."

לשם תיווך ה' אפשר לנסות ולקרוא ברשימה הראשונה תרי"ח-תרכ"א (במקום תר"ח-תרי"א) ולומר שתחילה למד ב"ישיבה" כחמש שנים (תרי"ג-תרי"ח) ורק אח"כ נהי', למשך 3 שנים, ל"יושב" - עובדה המוזכרת גם ברשימה השני': "זמן ישיבתו בליובאוויטש אחר חתונתו" (אלא שמן הראשונה עולה שאחר חתונתו נשאר משך כמה שנים על שולחן חותנו, שהתגורר בכפר אחר) ומוזכרת שהייתו בליובאוויטש גם בשנת תרכ"א (אך ברשימה שבי'התמים ע' 759 - גם בשנת תרכ"ב). ועצ"ע.

[על התאריכים המובאים בסיפוריו של הר"ש הורביץ ראה שם בע' שפז: "ה' זוכר כמה וכמה ענינים על בורים, וכשהי' מספר דבר מה, ה' מדייק לספר המקום והזמן של המאורע המסופר. . איש אמונים, ומדייק בלישנא ובדבר שהי' אצלו איזה ספק לא ה' כותב". ובנוגע לתאריך ייסוד הישיבה: הובא לעיל מאג"ק ח"ב ע' קח שהיתה בשנת תרי"א, וכן הוא שם בע' קז, ואילו ברשימה שבלקו"ד שם: תרי"ב. ברם, שינוי זה ניתן להבין באמצעות מקרה דומה שארע 70 שנה אח"כ, עם התייסדות ישיבת 'תורת-אמת' בירושלים, שהיתה - ההחלטה על הקמת הישיבה, קרי: ההתייסדות - בשנת תרע"א, אף שהלמודים

בפועל החלו רק בשנת תרע"ב (ואי"ה נאריך בזאת בהזדמנות אחרת). וראה גם ב"פתח דבר" ליקובץ חידושי תורה שנדפס בברוקלין תש"ד, קודם שנתפרסמו הרשימה והאגרת הני"ל, בו מזכיר הר"ש זלמנוב ע"ה (בע" 5) את שנת תר"ג כתאריך (ראשון ל-) אמירת השיעורים בישיבת הצ"צ, ומקורו כנראה ברשימה שביהתמים ע' 214/22, שם הוזכרה שנה זו בהקשר לקבלת אחד התלמידים. עוד הוסיף ב"פתח דבר" שם שהצ"צ בעצמו אמר מזמן לזמן שיעור עיוני בנגלה לפני האברכים המצויינים בישיבה, וכמקור לכך ציין למאמר "אבות החסידות" שבקובץ 'התמים'. לעי"ע לא מצאתי לענין זה במאמר הני"ל, ורק בראשי פרקים מתולדות הצ"צ שנרשמו ע"י כ"ק אד"ש (נדי לראשונה בשנת תשי"ה, בהוספה לשו"ת צ"צ או"ח, ע' 155): "מייסד ישיבה גדולה בליובאוויטש, ובעתים קבועים, תכופים ביותר בשנים הראשונות לנשיאותו, ה" מבאר ושקו"ט בענין או סוגיא לפני האברכים המצויינים אשר בישיבה". ולהעיר שלא הוזכרה כאן שנת התייסדות הישיבה (תר"א-ב) ומקומו של פרק זה הוצב שם אחר תחילת נשיאות הצ"צ, שנת תקפ"ח, וקודם הדפסת התו"א בתקצ"ז. עוד להעיר שבהקדמת 'היום יום' לא הוזכר כלל ייסוד הישיבה (וראה מ"ש בגליון תרכ"ז ע' 31)

שמות נוספים של חסידים הזכורים כ"יושבים" בזמן הצ"צ - אינם זכורים לי לעי"ע (התודה והברכה נתונים בזאת למי שבידו לצייןם בתוספת המקור). אמנם ידועים שמותיהם של כו"כ מזקני החסידים שהיו באותה תקופה בליובאוויטש, כר' חנוך הענדל קוגעל וחבריו, אלא שלא מצאנו שיוזכרו בתואר "יושבים" (וראה גם אג"ק שם ע' שסח-ט על החסיד ר' צבי חנוך הענדל קונין שהגיע לליובאוויטש בשנת תר"א, ואעפ"כ הוזכר כ"יושב" רק בזמנו של אדמו"ר המהר"ש, בשנות תרכ"ז-תרל"א), ובכלל - מצאנו באחת הרשימות ('התמים' ע' 268) שלא כל הנמצאים בליובאוויטש משך תקופה ראויים להקרא בשם "יושבים", כמו בזמנו של אדמו"ר מהורש"ב שלי"דור ראשון של היושבים" נחשבו רק אלו שישבו בליובאוויטש בשנים תרנ"ד-תרנ"ה (ראה עליהם אג"ק שם ע' קז, שכד).

- וכך גם בנוגע לשמות תלמידי ה"ישיבה". בסה"ש תשי"ה ע' 17 הוזכרו שמותיהם של כמה מזקני החסידים, מהם שהיו אז בליובאוויטש, ובכ"ז הוזכר כתלמיד הישיבה רק הר"ש הורביץ הני"ל (אמנם בע" 18 מסופר בשם הרשב"ץ על התמיכה בתלמידי

הישיבה, אך לא מפורש שאף הוא, הרשב"ץ, למד בה. ברשימה שביהתמים' ע' 80 מסופר שבשבע השנים תר"ח - שאז בא ללויבאוויטש - תרט"ו, שקד בלימודי נגלה ודא"ח - חתונתו היתה בתר"י - וא"כ מתאים יותר לראותו כ"יושב", למרות שף הוא לא הוזכר בפירוש ככזה). תלמיד ישיבה נוסף ששמו ידוע הוא הרי אברהם דובער מבאברויסק, והוא נתקבל אליה בהיותו בן 17, בשנת תרי"ג (יהתמים' ע' 214/22).

[בקשר עם האחרונה הזכיר כ"ק אדמו"ר (מהרי"ץ) נ"ע שמות שלושה נוספים, מן ה"משכילים", "אשר בקרו בירת לויבאוויטש" ו"ישבו בצל התורה" (אג"ק ח"ב שם), אך הללו שהו בה רק "ימים אחדים" או "עת קצרה". הראשון שבהם, א. צווייפל, נולד בתקע"ה ובשנת התייסדות הישיבה הי' לכאורה מבוגר מגיל תלמידי, אך אפשר ובנוגע אליו הכוונה לביקור גרידא אצל הצ"צ. ואמנם - ובלשון אדמו"ר נ"ע שם: "אין ספק בדבר" - אף נודע שהדבר פעל עליו "רושם עולמי ונצחי": כמה חודשים אחר הסתלקות הצ"צ פירסם הלה קינת הספד, שזה נוסח הבית הראשון שלה: "הצדיק אבד מנחם עוד איננו; בין רבבות מבכיו גם נפשי תבכנו; כי גם אני בנעורי אליו נודעתי; עמו דברתי גם בביתו הייתי; עצתו שאלתי גם דרכי ראיתי; ונעים שפך שיחו רבות שמעתי". בנוגע לאחרון ששם, פ. סמולנסקין, הרי שרושמי קורותיו העלו שבחורף תרי"ט שהה בלויבאוויטש במשך כשלושה חודשים ובשמו סיפרו שאחר תקופה זו שהה בוויטבסק ופעל באמונה להעברת סכנת מלשינות מסויימת מעל אדמו"ר הצ"צ (והשווה לקו"ד ח"א ע' 58). אמנם בשנים בהן התפרסם כ"משכיל" הביע לא אחת, בדפוס ובחריפות, את שנאתו לחסידים ולחסידות, אך את ה"רושם" שהשאירה עליו לויבאוויטש ניתן אולי לגלות - ע"פ עדות אחד ממרעיו - בדבריו המתונים על יראת שמים ואהבת ישראל, אותם השמיע אחר שנפגש במעונו שבוינה עם כ"ק אדמו"ר מוהר"ש נ"ע, ששב אז - בשנת תרל"ט לערך - ממרחצאות קארלסבד (לסוג כזה של פגישות השווה 'התמים' ע' 325). ידיעות על טיפוסים נוספים מהסוג האמור, שתחלת חנוכם בלויבאוויטש - עליהם כותב אדמוני"ע (שם): "...גם וגם (כעין הגמ"ץ האמורים במנחת יעקב אבינו לאחיו האחוז בעקבו)" - מצויות בביאוגרפיות אודותם, אך לא כאן המקום לערוך רשימה מהם].

ומכאן באנו להמשך ההערה בשיחת ש"פ מקץ הנ"ל, על
ה"יושבים" שהיו "לזמנו של הצ"צ" . . וכנראה גם בזמנם של
אדמו"ר האמצעי ואדמו"ר הזקן, ואולי גם בזמן המגיד
והבעש"ט. מלשון זו - "וכנראה" - משמע שלא נמצאו בזה
דברים מפורשים, שלא כבזמן הצ"צ, והדברים צ"ע:

בנוגע לזמנו של אדה"י ידועים הם ה"חדרים" שייסד. אמנם
ניתן לחלק ולומר ש"חדרים" לחוד ו"יושבים" לחוד, ברם מכמה
מקורות עולה שלליאזנא הגיעו גם אברכים שלא למדו
ב"חדרים". כך מפורש, לדוגמא, ברשימת "אבות החסידות"
(התמים' ע' 144 ואילך):

"בשנה ההיא [תקל"ו] יסד רבנו הזקן את המרכז הראשון
במקום מגורו לליאזנא, וכרוזא נפק אשר אברכים הסמוכים על
שלחן אבותיהם או חותניהם יכולים לבא לליאזנא על משך שנים
שלשה חדשים לקבל סדר בלימוד . . הכל חשבו שגם בליאזנא
יהי אותו הסדר שהי' במרכזים הקודמים - בליובאוויטש
והאראדאק, אשר כל אחד מהאברכים הי' לומד לעצמו במה שלבו
חפץ. וההתעסקות הכללית היתה בעיקרה בלימוד תורת החסידות
של מורנו הבעש"ט ותלמידו הה"מ נ"ע. אבל מה נשתוממו על
הסדר החדש אשר סדר רבנו הגדול . . [כאן פורטו ה' סעיפים
של סדרי לימוד בנגלה] . . ומהאברכים המצויינים ביותר יסד
רבנו הזקן שתי כתות מיוחדות ויקרא להן בשם חדר א' וחדר
ב' . . אמירת דא"ח . . תורה ברבים - פעם בחדש ולפעמים
ב"פ בחדש לפני בני החדרים הנ"ל והאברכים היושבים
ביחד..."

ועוד מסופר ברשימה אחרת (יבטאון חב"ד' גל' 38-39 ע'
40, והשווה אג"ק ח"ג ע' תעז ובכ"מ, על אדמו"ר האמצעי
שבשנת תק"ן-תקנ"א): "מסר כ"ק אביו אדמו"ר על ידו את
הדרכת האברכים בני וחתני החסידים היושבים בליאזנא"
(ובהערה 28 שם): "חוק שם כ"ק אדמו"ר אשר כל אברך יודע
תורה בעדת החסידים ילמוד שתי שנים אחרי חתונתו, ומהם
שהותר להם לבא על משך זמן לליאזנא".

ומכאן לזמנם של המגיד והבעש"ט: ידועים הם תלמידיהם
הקרובים שהיו במחיצתם, שנקראו בשם ה"חבריא קדישא" - כך
שמהלשון "ואולי" הנ"ל משמע שאף כאן הכוונה ל"יושבים"

אחרים שחפצו ללמוד חסידות בקרבנם. אמנם מקטע הרשימה שנעתק לעיל עולה כי התעסקות אברכים בחסידות בקרבת נשיאיהם היתה ידועה רק במרכזים שבליובאוויטש ובהראדאק (נוסדו בשנת תקכ"ה, ראה שם ע' 142 על "חוג דורשי לימוד תורת החסידות").

עוד בענין זה יש להעיר מהמובא בספר 'הרב' (ירושלים תש"ה) ע' 15 שלבעש"ט "ה"י מה שקוראים בשם 'חדר' להתקבל בתור חבר ל'חדר' הזה ה"י המועמד צריך להיות ידען בש"ס ורמב"ם, בשיטת הקבלה של האריז"ל, בספר 'הכוזרי' ו'עקרים' ועוד", ועוד שם שהמגיד "דרש מתלמידיו בקיאות ולמדנות יותר גדולה" [ומקורו בזכרונות "פון ליבאוויטשער רביין הויף" יום ג' כ"ג חשוון תר"צ],

— שעל-כך העיר כ"ק אד"ש (אג"ק ח"ב ע' קב): "להבעש"ט ה"י חדר כו' בספר הכוזרי וכו'. תמוה ביותר, ואינו מתאים כלל לרוח הנהגת הבעש"ט ושיטתו בקיבוץ תלמידיו, וא"י שום מקור לזה (אצל אדה"ז ה"י סדר כזה, ראה שיחת י"ט כסלו צ"ג אות כב [לקו"ד ח"א ע' 58])."

ודומה שחוסר ההתאמה הוא בשתיים: הן בהתאמה "לרוח הנהגת הבעש"ט" - לקרב לחוגו גם אנשים "פשוטים" שאינם שייכים יותר מלאמירת תהלים וכיו"ב - והן בהתאמה לשיטתו בקיבוץ תלמידיו, שלא ידוע שקיבץ אליו תלמידים באמצעות אמירת דברי תורה ברבים (גם לא דברי חסידות, שנאמרו בפני תלמידיו הקרובים), וכך גם אצל המגיד - שהרי רק "אצל אדה"ז ה"י סדר כזה" - ומבחינה זו נראה לכאורה שבזמנם לא היו אברכים - ושוב: מחוץ לתלמידיהם הקרובים - "יושבים" במחיצתם ועוסקים בדברי חסידות.

(ואודות השם שיצא לשיבת תלמידי הבעש"ט אצלו, ראה "אבות החסידות" שם ע' 370/2: "הישיבה דמעזיבז, אשר הריש מתיבתא הוא גאון ומקובל, ועושה פלא, ויש לו הרבה תלמידים, גאוני ארץ ובעלי מדות טובות, ויראי אלקים במאד . . . ומתלקטים אליו כמה אנשים, בתוכם גם יודעי תורה...").

[בנוגע ל"יושבים" או "ישיבה" בזמן אדמו"ר האמצעי ראוי לציין למובא בסי' יהאדמו"ר האמצעי (תיא' תשי"י) ע' לב: "האדמו"ר האמצעי פעל הרבה ועשה נצורות בשדה הרבצת התורה, יסד וחקים ישיבה בליובאוויץ' וחתנו . . בעל הצ"צ - הי' ראשה ומנהלה. עוד בלאדי, בהיותו סמוך על שלחן אביו, ארגן רבי דובער מעין ישיבה שעל-פי-רוב למדו בה אלו שהקדישו זמן מסוים לשבת בחצר הרבי ולהתבשם מתורתו והם היו ידועים בשם "היושבים". אמנם הישיבה בליובאוויץ' יצאה מגדרה הצר והמוגבל שבלאדי והפכה למוסד חנוכי תורני וחסידים..."] (ואף כאן מקורו בזכרונות הנ"ל, יום די' כ"ו אדר תר"צ).

* * *

תיקונים והוספות למ"ש בגליונות הקודמים, בנדון משפחת בית הרב: בגליון תרל"א ע' 5-34 ציטטתי כותרת בגוכי"ק אדמוה"א: "ב"ה ט"ו מנחם אב התקפ"ו (חתונת בתי שרה ת' ונכדתי ת') וכתבתי שזהותה של הנכדה הנ"ל, מתוך הידועות לנו, אינה ברורה; אם משום שבעליהן היו אף הם נכדי אדמוה"א - דבר שלכאורה הי' צ"ל מוזכר בכותרת זו - אם משום שלא ידוע שנשא או שנשואיהן היו בזמן מאוחר יותר משנת תקפ"ו, עיי"ש. אשר לעצם תאריך אמירת המאמר הנ"ל, בחתונות הנ"ל, השאלה היא האם ערכו שתי חתונות באותו יום (אף שהוא יום מיוחד לנישואין). על כך כותב הרש"ד שי' לוי, בקובץ זה גליון סה ע' יד: "אפשר שהדרוש נאמר בהמשכים, וסיומו הי' על חתונת אי' מנכדותיו". תאריך מדויק יותר ניתן בסה"מ אדמוה"א - דברים, ח"ב ע' תשכט הע' 42, שם הובאה כותרת הנמצאת בכ"י מעתיק: "בעז"ה שנת תקפ"ו י"ג אלול", ועי' כותב שם המו"ל: "ממה שכתב חתונת בתי שרה ת' ונכדתי ת' משמע שנאמר ב"פ, פעם האי' בט"ו מנ"א ופעם ב' בי"ג אלול" [אודה שלא הבנתי כיצד משמע כן מכותרת זו, אם לא שזהו פירוש בכותרת המעתיק הנ"ל - ש.ק.], ועוד מציין שם, בע' תשל, שבכתי"י מעתיק אחר נמצא ד"ה כי תצא, שחל בי"ד אלול, בכותרת "תורת . . דאמירת חתונה". שוב הועתקו הדברים בסה"מ אדמוה"א - דרושי חתונה, ח"ב ע' תשלב: "ע"פ הכותרת: ט"ו מנ"א תקפ"ו חתונת בתי שרה ונכדתי ת', י"ל דחתונת בת אדהאמ"צ חיתה בט"ו מנ"א, ואח"כ בי"ג אלול, כנ"ל מכת"י 116, היתה חתונת נכדתו, והמאמר נרשם בקשר לשתי החתונות".

לכחני"ל יש להעיר: בהערות לצמח צדק' שער המלואים ח"ד (תשל"ח), ע' 267, נעתקה כתובת שכתב המהרי"ב - הוא הרי' ישכר בער הלוי הורביץ - באחד מספרי כתי"י שלו בין העתקת שו"ת מהצ"צ: "...אחייכ בהיותי בלובאוויץ על חתונת בתי טז אלול תקפ"ו אמר לי [הצ"צ]...", ולכאורה אפשר להתאים זאת לכותרת המעתיק הנ"ל על מאמר שנאמר בעש"ק, י"ג אלול, ולכותרת המעתיק הנ"ל על מאמר משבת, י"ד אלול. ברם, לא נראה שחתונת הנכדה הנ"ל של אדמוה"א היא שהיתה בתו של מהרי"ב: א) לא מצאנו בשום מקום שהמהרי"ב ה' חתנו של אדמוה"א. ב) בקובץ יגדי"ת נ"ל. חובי' לד ע' קמב הע' 1, מובא שבכמה מקומות מכנה המהרי"ב את הצ"צ (ואת בנו המהרי"ל) בתואר "ש"ב" - "שאר בשרי", ולפי הנ"ל ה' צריך לכנותו בשם "גיס". בין האפשרויות שניתן לומר בסוגיא זו אפשר גם שיש לקרוא בכת"י המהרי"ב הנ"ל: "...על חתונת בתו טז אלול תקפ"ו...", כאשר הכוונה לחתונת בתו של הצ"צ, שהיא נכדתו של אדמוה"א. אך כבר כתבתי בגליון שם שלצ"צ שתי בנות ושתייהן נשאו לנכדי אדמוה"א, וכנ"ל, וא"כ אפשר שיש לתת כאן אפשרות אחרת.

לגליון תרל"ב ע' 38: יש לתקן את הנרשם על נשואי השניים של הרי' ח'י שרה בת אדמוה"א, שודאי היו אחרי הסתלקות אדמוה"א, שהרי בעלה הראשון, הרי"א סענדר'ס משקלאוו, נפטר רק באייר תקצ"ה, כפי שהובא שם. אודות ילדיהם ראה מ"ש בקובץ זה גלי' קז ע' טז-ז (ובכפ"ח גלי' 97 ע' 25) ובגלי' תקיה ע' 8-27 - ושם מאג"ק ח"ב ע' כו שהרבנית רבקה היא הבכירה, ואחרי' הרי' גיטל והרי' שניאור זלמן. ויש להוסיף בנוגע לרבנית רבקה שנולדה בשנת תקצ"ג (סה"ת מהר"ש, ברוקלין תשי"ז, ע' 12 הע' 13), ומאחר ובסי' ילקוט משפחות' ע' 10 נוספה גם "מרת שטערנא, אשת מו"ה דוב בער פראדקין בטשעריי", וגם הסדר שם אחר, אפשר לא דק המאסף שם והיא - מ' שטערנא - היתה בתה מבעלה השני, הרי"א בהר"פ מקרעמנשטוג.

עוד הזכרתי שם המובא בקובץ זה גלי' קפא ע' יז, ויש להוסיף לציין - בענין אחר - ששם כותב התי' י.ג.ק. לדחות המופיע בסה"ש תשי"ב על בתו של הרב"ש בהצ"צ - רק בהסתמכו על כך שהדבר "לא נמצא במקום אחר". מבלי להכנס עתה לעצם הענין - ידוע לי על רשימת אדמוני"ע בה מוזכר שלרב"ש "ארבע

בנות ושלושה בנים", חלקן אף בשמותן - הנני מזכיר פרט זה לתועלת המעוניינים לעמוד על ה'שיטה': בכדי להקשות על המובא ברשימות ניתן להסכים להוסיף אף צאצאים לא ידועים (כ"ידוע" למעיינים בגליון תרכ"ט), ולאיך, כאשר מופיע בשיחה פרט שאינו ידוע ממקורות אחרים - כדוגמת הרבה מן הידיעות שעמנו שמקורם בשיחות ורשימות כ"ק אדמוני"ע - 'פסק הדין' הוא: "ונראה שהוא ט"ס"...

צאצאי אדה"ז (גליון)

הת' יוסף יצחק קעלער
- תות"ל 770 -

בס' התולדות אדמו"ר מהר"ש שבעריכת כ"ק אדמו"ר שליט"א ע' 12 כתוב: תר"ט - נישואיו עם הרבנית רבקה בת הרבנית ח'י' שרה והרה"ג והרה"ח ר' אהרן ברי' משה אלכסנדראוו משקלאוו.

וצ"ע שבן אחותה [אשת הצ"צ] ה'י' שמה: ח'י' מושקא. [ובגוכ"ק אדמו"ר האמצעי (פקסימיליא נדפס במאמרי אדמו"ר האמצעי דרושי חתונה ח"יב ע' תשסא): חתונת בתי שרה ת'].

ולפי"ז לכאורה יש לדון בנידון א' שיש לו בן בשם יוסף יצחק אם יכול לקרוא לבנו השני בשם לוי יצחק. וה"ה איפכא*.

* ראה גם בזה בהערות הת' ואנ"ש מאריסטאון גליון תרס"ז ע' 20.

בגליון תרל"ג חזר ה'י' שמואל ש"י קראוס לעסוק בענין צאצאי אדה"ז.

ומכותלי תגובתו ניכר שאוהב את הפולמוס וההתנצחות, ויבושם לו.

והנה לתרץ את השערותיו שהם כהררים התלויים בשערה, החליט בגליון תרל"א שבתו של אדמו"ר האמצעי ונכדתו נישאו בגיל י"ב שנה, ולא נחה ולא שקטה דעתו עד שהחליט בגליון

תרל"ג ע' 34 שנכדה נוספת של אדה"א נישאה בגיל פחות מ"א שנה. [ובלשונו: "שכמעט ומלאו לה 11 שנה" וזה ה'י' נכון אילו ה'י' ידוע לנו ממקום אחר שאשת הר"י מצערקאס שנישאה ביום ו' לחדש שבט תקע"א נתעברה מביאה ראשונה לט' ירחי לידה ביום ו' לחדש חשון תקע"ב. וגם אז לא היתה מבוגרת יותר מ"י שנים ו"י חדשים ביום ו' לחדש אלול תקפ"ב] לאברך בן עשרים וארבע (הרב מנחם נחום בנו של אדמו"ר האמצעי). וכל זאת כדי לסתור את הכתבי יד. וכמה טרחות טרח אדם זה וכמה יגיעות יגע לעייל פילא בקופא דמחטא, ויחליטו הקוראים הצדק למי.

בע' 35 טורח הוא לעדכן אותנו שהנוסח של הכותרת שבכ"י מסויים על ד"ה מים רבים מחתונת ה'י' דובר בן הרח"א בשנת תקס"ט הוא: ליל שבת פ' -- וכאן השאיר המעתיק מקום פנוי - [ואחרי שהוא טורח להודיע לנו שאפשר שהמעתיק הוא שהוסיף את הכותרת, הרי הוא מודה כלאחר יד שיתכן גם שאדמוה"א הוא שכתב כותרת זו והשאיר מקום פנוי. דבר שאינו נדיר בכותרות אדמו"ר האמצעי על מאמרי אדה"א].

ומעיר ממ"ש הר"א מטוסוב בגליון קצג ע' יב להסביר כותרת בגוכי"ק אדמוה"א שבה נרשם רק "שבת פ' [=והשאיר פנוי]" שיש לראותה כמחוקה מאחר ולכתחילה נכתבה בסיום מאמר קודם, כאשר בפועל נאמר המאמר ב"יום ו' עש"ק" עיי"ש.

ולפלא שנעלם ממנו שכבר חזר בו הר"א מטוסוב מקביעה זו, שכן התאריך שבת פ' נרשם על ד"ה וכל בניין תקס"ז. וברשימת הצ"צ (נדפס בסוף ספר פס"ד להצ"צ) נרשם שנאמר בשבת נחמו, והתאריך יום ו' עש"ק ור"ח אלול הנמצא בהנחת ר' משה בן אדה"א הוא על הביאור השני למאמר זה שנדפס בסה"מ תקס"ז ע' של (בהנחת אדמו"ר האמצעי), וכבר נסמן כל זה ברשימת הכתבי יד בלקו"ת הוצאת תשד"מ דף קלח.

ובסה"מ תקס"ו ע' קנב נדפס מגוכי"ק אדמו"ר האמצעי [אחרי דרושי חג הפסח] ביאור שני לדרוש פורים וקבל היהודים, בכותרת: "שבת פ'" [והשאר פנוי].

ובמפתח המאמרים שם נסמן שלפני דרוש דשבת פ' נשא נמצא בגוכי"ק אדמו"ר האמצעי ד"ה מאמר הזהר נשא, בכותרת: "ליל שבת פ"י [והשאר פנוי], ואמנם ידוע שביאורי הזהר נאמרו (בדרך כלל) בליל שבת.

ואף ד"ה מזמור שיר ליום השבת שנדפס בסידור קפז, ג נמצא בגוכי"ק אדמו"ר האמצעי 1025 בין ביאורי התפלה משנת תקס"ז בכותרת: "שבת פ"י" והשאר פנוי. והנחת ה' משה בן אדה"ז נמצא בגוכי"ק 1066 בין דרושי תקס"ז לפני הדרושים דש"פ יתרו בכותרת: "ליל ש"ק" (ואף כאן משום מה לא נתפרש התאריך).

בע' 35 חוזר עוה"פ על כך שבא' הרשימות מוזכר שהברית מילה של הרב"ש בן הצי"ץ ה' בשנת תקס"ז בליאדי. ונמנע בכוונה זו הפעם השנית מלהזכיר איי מקומה של הרשימה הלזאת שלא היתה גם תחת ידי הכותב בגליון ע"ג של קובץ זה [עי' ט]. וכל השגתו של הנ"ל [שהיתה יסוד לרשימתו של הרשד"ל בכפ"ח גליון 97 ע' 25] על השערת הרשד"ל [באגרות קודש אדה"ז ע' קלג בשוה"ג] שהרב"ש נקרא על שם זקנו ר' שלום שכנא [שע"פ מ"ש באג"ק אדה"ז עדיין ה' בחיים בתאריך כ' אייר תקס"ז] ה' מהמפורש ברשימת אדמו"ר הריי"ץ [נעתק ברשימת מאמרי אדמו"ר מהוריי"צ ני"ע ע' 8 בשוה"ג לד"ה וידבר וגו' קדש] שהדרוש שאמר אדה"ז בערב חנוכה תקס"ו. ה' בסעודת מצות פדיון הבן של רבי"ש ני"ע.

[בסה"מ תקס"ו עפ"י כ"י 1042 (מהנחת ר' משה בן אדה"ז) נסמן רק שה' זה ביום א' ערב חנוכה בסעודת פדיון הבן. ושם ע' נה: שנת תקסו או . . יום חמישי פ' תולדות, תורה רבים, בסעודת מצוה, בברית מילה, ושם ע' סא: שבת קודש פ' תולדות (ביום השלישי למילה)].

ואם באנו להוציא מדבריו המפורשים של אדמו"ר הריי"ץ עפ"י איזו שהיא רשימה אלמונית [שהרש"ק נמנע פעמיים בכוונה מלהזותה] שהברית מילה של הרב"ש ה' בליאדי בשנת תקס"ז, ואז נשאר הפדיון הבן של שנת תקס"ו באלמוניותה, כי אז אפשר גם שר' ברוך שלום נולד אחרי כ' אייר תקס"ז [ונקרא על שם זקנו ר' שלום שכנא] וגם הפדיון הבן בחדש אדר תקס"ז תישאר באלמוניותה.

ולגוף הנחתו של הרש"ק בגליון תרל"א [עליה הוא חוזר בגליון תרל"ג ע' 34] שאדמו"ר האמצעי לא מסר להעתקה אף מאמר פעמיים [וממילא יש לו סתירה בין מה שנזכר בכ"י אחד על מאמר מסויים מאדמו"ר האמצעי "חורף תקע"ח" להנזכר בכ"י אחר "אלול תקפ"ב"]. הנה כל המעיין בסדרת מאמרי אדמו"ר האמצעי יראה שאינו נכון כלל וכלל [רשימה חלקית של מאמרי כ"ק אדה"א ע"פ סדר השנים נערך בסוף ספר מאמרי אדמו"ר האמצעי: בראשית, שמות (ב' חלקים), דברים (ד' חלקים), וראה גם רשימת המאמרים שבסוף ספר מאמרי אדמו"ר האמצעי נ"ד].

ולדוגמא ראה במאמרי אדמו"ר האמצעי במדבר ח"ג ע' אירפ שד"ה ועתה יגדל הנדפס שם ע' איכט נמצא בבי כ"י [שנעתק בהם המאמר בשלימותו] בכותרת: פי שלח תקפ"ד, ובכ"י נוסף [שנמצא בו רק י"ב אותיות ראשונים] בכותרת כנ"ל.

וחלק מהמאמר (ד' אותיות הראשונים) נעתק בגי כ"י בכותרת: פי שלח ש' תקפ"ז.

ושם ע' אירפג על ד"ה ויהיו בניי מקושש (שנדפס שם ע' אירמ) מבי כ"י בכותרת: שבת פי שלח שנת תקע"ט לפ"ק. ובבי כ"י בכותרת: פי שלח שנת תקפ"א, ובכ"י א' בכותרת: פי שלח לך שמברכין ר"ח תמוז תקפ"ז לפ"ק.

סוף דבר בעוד שבגליון תרכ"ח מונה בפשיטות את כ"ח הנפשות שברחו מליאדי עם אדה"ז, נודע לו כבר בגליון תרל"א מהשגתי בגליון תרכ"ט שלפחות ר' ברוך אי נישא בשנת תקס"ח ושרי מנחם נחום נישא בשנת תקע"ב. וא"כ צריך להוציא את פלוני ולהכניס את פלמוני, ושוב נזכר שאלמונית נולדה לאו דוקא לפני תקע"ג וא"כ שוב אפשר להשמיט את פלמוני ולהכניס את פלוני, והדברים מוצאים את תיקונם עוה"פ במסגרת תיקון טעות שבגליון פלוני, ושוב יודע הוא בהוספות ותיקונים לגליון תרל"ג שישנם רישומים בכ"י "שניאור בן יקותיאל זלמן ברדיטשבער" ועפ"ז שוב אפשר להשמיט את אחיו רלו"צ. ושוב נזכר על 7 מן הצאצאים (שבחשבון הכ"ח נפשות) שמקום מגוריהם בליאדי עדיין צריך בדיקה, אלא שמסיבות טכניות נשמט סוף הערתו, ועם הקוראים הסליחה.

ואחרי כל הריבוי אחר ריבוי ומיעוט אחר מיעוט וכל הדוחקין שנדחק להוציא דברים מפשוטם ומשמעותם ואחרי כל החזרות שחזר בו עדיין לא זכינו לדעת מי ומי הם ההולכים. ויקיצו ורננו שוכני עפר ונוכל לדעת המנין בבירור.

לסיכום נושא פסוקי השם

הרב טובי' בלוי

- מחבר ספר כללי רש"י -

ירושלים עיה"ק

בגליון ל"ג (תרל"א) של "הערות וביאורים" מופיעה תגובה של הרב שמואל קראוס לדברים שכתבתי, ובצדה סיכום שלו על הנושא הנידון. הופתעתי על כך שהתגובה היא בוטה וקוצפת, שמכך הבנתי שהכותב הנכבד נפגע מדברי, דבר שלא התכוונתי לו כלל וכלל, ואם כן עלי לבקש את סליחתו. מצדי הנני סולח לו מראש על התבטאויותיו. כן עלי להצהיר, בניגוד לדבריו, שבעיני אין בימה מכובדת יותר מ"הערות וביאורים" (וכיו"ב).

אלא שמול הסיכום שלו עלי להציג את הסיכום שאני רואה אותו:

א. הבעתי תמיהה ושאלה מדוע נאמרים לפני "יהיו לרצון" הפסוקים הידועים בקשר לשמו של כ"ק אדמו"ר שליט"א, ולא פסוקים מספר תהלים שנראו לטעמי מתאימים יותר.

ב. איש לא השיב - ולא ניסה להשיב - מדוע נבחרו דוקא פסוקים אלה, ובמה הם עדיפים על פסוקים מספר תהלים (ובמיוחד במה עדיף פסוק מספר משלי, שהוא מאוחר יותר, כידוע).

ג. היו נסיונות לומר כאילו טענתי שיש "הכרח לבחור פסוקים מספר תהלים" (נסיון שהרב קראוס חוזר עליו גם ב"סיכום" שלו), וכלפיהם ציינתי את הטעות של בעלי נסיונות אלה. כך עשיתי גם כלפי נסיון אחר לשים בפי דברים שלא אמרתי (ועל פעולתי זו באה התגובה הקצפת הנ"ל).

ד. העובדה שכ"ק אדמו"ר מוהרי"צ נ"ע קיבל הוראה מאביו כ"ק אדמו"ר נ"ע לומר פסוקים שהם שונים מרשימות שהתפרסמו - מוכיחה שעצם קיום של הרשימות אינו מהווה סיבה לכך שיש לומר את הפסוקים שברשימות, רק בגלל העובדה שהם מופיעים ברשימות. הוכחה נוספת היא העובדה שישנו רשימות שונות זו מזו (ואנו למדים מדבריו של הרב קראוס שברשימות מאוחרות כוללות שינויים מן הרשימות הקדומות). כל זה מחזק שאלתי ותמיהתי לבחירת אותם פסוקים דוקא. ואשמח אם משהו יגיש לנו הסבר לכך.

ה. עוד הערה קטנה ושולית: בסוף סעיף ה' בסיכומי של הרב קראוס מופיע המשפט "בגליון תרי"ז ע' צז שם הועדפו על פניהם" וכו'. כאן שוב נסיון לשים בפי דברים שלא אמרתי (שכן אין שם שום העדפה), ומבקש אני שוב את סליחת הכותב אם בהעמדת הענין על דיוקו הוא נפגע שוב, משום מה.

ו. האמונה בהשגחה פרטית, המקיפה כל קשר בין פרטי כל דבר, מהווה, כידוע, אבן פנה בתורת החסידות, וממנה נגזרות הנחות שונות וידועות שאותן יש להביא בחשבון בכל דיון בנושא.

היחס לספרו של ד"ר א' מרקוס

הנ"ל

בקשר לספרו של ד"ר א' מרקוס על "החסידות", שהופיע במקורו בגרמנית ותורגם לעברית ע"י ר"מ שנפלד, הנני מוצא לנכון להביא לידיעת הצבור את העובדה הבאה:

כאשר הופיע בשעתו התרגום הנ"ל פירסם הגאון ר' רפאל קצנלבוגן ז"ל (בעתון "שערים") ביקורת נוקבת שבה הוכיח כי בספר הנ"ל מופיעים דברים בלתי כשרים, ומנוגדים לרוח היהדות, והוא תלה את הקולר במתרגם. כעבור זמן סיפר לי הרה"ח ר' אוריאל צימר ז"ל כי באותו זמן זכה להיכנס ליחידות אצל כ"ק אדמו"ר שליט"א (יב"לח"ט), וכ"ק אדמו"ר שליט"א אמר לו כי הרב קצנלבוגן טועה בכך שהוא תולה את הדברים במתרגם ולא במחבר, בשעה שמקור הדברים הוא במחבר עצמו, ואין פלא בכך, שכן כאשר היה (כ"ק אדמו"ר שליט"א)

בברלין נוכח לדעת כי גם אצל חרדים (פרומע יידן) שם הרי "מנדלסון הוא בכבודו של עולם", עד כאן.

ואציין גם כי למיטב זכרוני המתרגם הנ"ל "שיפץ" בתרגומו דברים המופיעים במקור, אלא שגם אחרי השיפוצים נשאר מקום לביקורת הנוקבת שפורסמה אז.

עוד מקורות בשלה"ק לספרי חב"ד

הנ"ל

בכמה הזדמנויות הצבעתי על דברים בשל"ה הק' המהווים מקור לדברים המתבארים בתורת חב"ד, והוסיף על זה בהרחבה הרב אליהו ש"י מטוסוב באחד הגליונות.

והנני בזה להצביע על עוד שני פרטים:

1. בפרק ל"ב בתניא - "דרך ישרה וקלה לבוא לידי קיום מצות ואהבת לרעך כמוך" וכו' - "בשגם שכולן מתאימות ואב אי לכולנה וכו' מצד שורש נפש" וכו' וכו'. ובהמשך - "להמשיך אור א"ס בכנסת ישראל וכו' במקור נשמות כל ישראל". ובשלה"ק, שער האותיות, אות ב', בהגה"ה: "כי גודל חיוב אהבת הריע הוא לכבוד אהבת הקב"ה וכו' וחלק הנשמה שבו הוא חלק אלוקה ממעל ועל כן נקראים אנחנו כנסת ישראל כי כולנו מכוונסים ומתייחדים בסוד אחדותו יתברך".

2. ב"לקוטי תורה", בהעלותך, ל"א, ד' - ביאור מארז"ל שע"ה אסור לאכול בשר, "שאינו יכול להעלות הבשר", וכל הענין בארוכה שם (ובעוד מקומות הרבה בדא"ח), כל זה גם בשלה"ק, שער האותיות, אות ד', ד"ה "והנני מפרש דרך שלימות האנשים" וכו'.

אגב: במ"מ המהדירים לאור התורה בהעלותך (במדבר, א'תשמ"ה), בענין הנ"ל, מצויין לכו"כ מקומות ובין השאר: "לקוטי תורה בהעלותך לב, ב", וצ"ל (כנ"ל): "לא, ד".

לוינתן - חיבור

הרב חנא ראובן וויטקעס

- משפיע לונדון אנגליא -

בלקו"ת שמיני יח, ב מביא "לוינתן" שהוא לשון התחברות
כמו הפעם ילוח אישי

ולקעיר שעד"ז הובא ברשב"א נעתק בהכותב לע"י ב"ב עד, ב
(ועד"ז) בבחי בראשית א, כא.

דרוש הר"ן . . מאור עינים

הנ"ל

בספר המאמרים תרכ"ט "באותיות מרובעות" (קה"ת תשנ"ב)
ע' נט בשולי היריעה מעתיק מהפנים התיבות שפיזרן לבין
האומות ועל זה מציין:

בשולי הגליון של עמוד ז גרשם בגוכ"ק: "דרוש הר"ן
דרוש א' צ"ד א'. מאור עינים פ"ה דצ"ט ד"י. ע"כ [והוא
ציון לספרים אלו המבארים סוגיית הגמרא דפסחים ע"פ צדקת
פרזונו. וצווינו ספרים אלו בס' "אסף המזכיר" לר' זכרי
פורטו]. עד כאן לשון ההערת.

והנה המהדירים נשאר נאמנים למה שנכתב בה"פתח דבר" של
הספר "ציונים. ומראי-מקומות לספרי דא"ח" וכיון שהני"ל אינו
מספרי דא"ח לא העירו מאומה.
ועפ"ז עלינו להודות להמהדירים שאף על כל הני"ל העירו
לנו פרט חשוב שזה העתק מספר הני"ל.

ספר אסף המזכיר לא ראיתיו על הנה, ובאם אין טעות
הדפוס בהנדפס בסה"מ כאן אז יש לעיין:

א) בדרוש הר"ן דרוש א' - לפום ריהטא לא מצאתי את זה.

ראיתי מהדורת מכון שלום ירושלים תשל"ד [ובמפתח הפסוקים שבסוף הספר לא הובא בכלל ס' שופטים שבו הובא הכתוב צדקת פרזונו] ושם בדרוש א' בע' וא"ו הערה 67 מציין המהדיר **לרבינו נסים עה"ת** ששם הובא מארז"ל הנ"ל דצדקת שעשה [אבל דא עקא ספר הנ"ל אינו תח"י לעיין בדבריו].

(ב) מאור עינים פ"ה - כנראה הכוונה לפי הרי"ף על העין יעקב פסחים שמצויין על שער העי"י שנקרא מאור עינים אמנם עפ"י לכאורה צ"ל פ"ח.

וז"ל שם: צדקת פרזונו בישראל כו' הוקשה לו בכתוב שלפי פשוטו הוא צדקות שעושים עם ישראל המפוזרים בעכו"ם. וא"כ הול"ל צדקות ישראל בפזרונו לכך דורש צדקות שעשה עם ישראל הוא שפיזרם בכל העולם וכדמסיק.

ולכאוי זה יש לו קשר ישר להמבואר בריש המזמור כאן.

כ"ק אדמו"ר מהר"ש העתיק מספר הנ"ל - לפי דברי המהדירים - וכשעיין בספרים ולפום ריהטא אולי אפשר לומר שלא חש [באם אין כאן טעות הדפוס כנ"ל] לתקן במה שכתב בשולי הידיעה.

מיד - שני ימים

הנ"ל

במס' ע"ז ב, ב מביא שבני אדם נמשלי לדגי הים מה דגי הים "כיון שעולין ליבשה מיד מתים אף בני אדם כיון שפורשין מדברי תורה ומן המצות מיד מתים.

וראיתי בס' תו"ח בראשית-ח"ב יז, ב שמפרש "שמיד שפורשין מן התורה שני ימים ימותו".

ויש לעיין מה הכריחו לפרש כן כאן שמיד זהו שיעור שני ימים [ראה שקו"ט בתיבת מיד שדי חמד כללים מערכת מיד כלל קסח]. ולכאוי להמבואר כאן אין נ"מ השיעור בזה.

ולהעיר גם מב"ק פב, א: כדי שלא ילינו ג' ימים בלא תורה.

לעילוי נשמת
התמים הקדוש אברהם אליעזר
הי"ד

בן הרה"ח הרה"ת
ר' משה פסח שיחי
גאלדמאן
נרצח בימי עלומיו בן י"ז שנה
ז"ך סיון ה'תשל"ז

זכות

הרב משה אהרן צבי שי

וונגטו

שרת העניא רבקה רות תח"י

ווייץ

שירותי מחשב ותכנת סדר הדפוס "סדרית" - באדיבות
E.S.T. Computers 4403 14th Ave. (718) 972 4648

להצלחה רבה ומופלגה